

Pușcariu,
Fragmente

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fragmente istorice.

—•—

Despre boerii
din țera Făgărașului.

De

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Non quis, sed quid.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2008 02001

—•—

Sibiu.

Tipariul tipografiei archidieceșane.

1904.

Fragmente istorice.

Despre boerii din țera Făgărașului.

I.

Introducere.

Ținutul Făgărașului, în vechime numit: *terra Blachorum de Fugros*, situat în sudul Ardealului spre România, e limitat spre nord-vest de râul Oltului, spre sud de cresta Carpaților, și spre est de promontoriul ce se ramifică din Carpați la muntele Vacarea până la Olt, despărțind țera Făgărașului de țera Bârsei și astăzi, întocmai cum se descrie în diploma lui Andreiu II din anul 1211.

Țera Făgărașului, la care e re-
incorporat și ținutul Branului, for-
mând astăzi comitatul Făgărașului
într'o estensiune de 2450 km² cu o
populațiune de circa 85.000 locuitori,
dintră cari 90% Români, încă din
vechime a jucat un rol memorabil
în viața acestora, cari, de câte-ori

erau năvăliți și strîmtoriți din părțile Argeșului și Muscelului, se refugiau spre Făgăraș, și *viceversa*, din țera Făgărașului peste munți în părțile Argeșului și Muscelului, etc.

Din vremile, până în cari se pot pătunde urmele istorice, aflăm că țera Făgărașului era nu numai des impopulată, dar' și organizată și guvernată prin voievozii, knezii și boerii ei bastinași.

Cu tóte acestea contrarii continuității Românilor în Dacia lui Traian, și între aceia — cu regret trebuie să constatăm — chiar și unii Români literați din generațiunea mai nouă, vor a ști și a face lumea să credă, că țera Făgărașului a fost o pustietate colonisată de abia prin secl. XIV.

Adecă regele Ludovic M. printr'un act, *ce nu ni-s'a păstrat*, după cum zic ei, a dăruit lui Vladislau-Vodă ținutul Făgărașului spre colonizare sub titlul de ducat „după analogia ducatelor *Berri și Anjou*“; un ducat acesta cu o singură cetate (Făgăraș?) dar' aprópe fără sate împrejur, încolo totul era pustiu și chaos, unde Vladislau-Vodă avea să aducă — *ex toto orbe* — boeri și vecini — *nova plantatio* —, cari să curețe pădurile, să facă

sate și castele, bună-oră la Șinca românească spre Bran, unde se transporte de peste Olt pe Sașii din Cincul mic, Klein-Schenk, Kis-Senk etc.

Așa s'a înjghebat — după ideile anachronistilor moderni — *terra Blachorum de Fugros!*

Pe când față de aceste extemporatiuni bizare ne încumetăm a dovedi contrariul, nu mergem până la tradițiunile păstrate în cronică franciscanilor din Făgăraș, ca să admitem și noi, că deja Caesar Augustus a. 15, ar fi cuprins castrul *Fugor*, pe care Traian a. 104 l'a dărîmat, ear' Claudius Caesar a. 270 reedificându-l l'a numit *Caesurgis dacica*. — Ne vom restringe dar' la urme și date mai positive.

Drumul Romanilor, după cum ni-l arată Tab. Peutinger, și alte asemenea itinerare, intrând prin cataractele Oltului de la Turnu-roșu în sus (*Ponte Aluti, Castra Trayana*), și trecînd pe țermul din dreapta prin Colun (*Colonia?*), prin Cincu, și prin Galații Făgărașului până la Galt și Fântâna, unde până în ziua de astăzi se vîd ruinele castrului *Ponte vetere*, cu un pod ce împreună aci ambele rîpe ale Oltului, — ne dă dovadă destulă, că a trebuit să

fie bine impopulat tot ținutul Făgărașului încă de atunci.

Colonizarea Sașilor pe teritoriul dintră Murăș și Olt, pe la mijlocul secl. XII (1141—1147), strimtorind de acolo o parte din vechii locuitori Români spre munți, a produs o îndesuire a lor și spre ținuturile Făgărașului, în cât s'a simțit necesitatea trecerii peste Carpați la Câmpulung și Argeș a populațiunii prisositoare sub conducerea legendariului Negru-Vodă, dar' partea cea mai mare a bastinașilor a rămas locului — după principiul adevărit mai cu sémă la Români, că unde ei au prins odată rădăcină, nu se mai pot estirpa.

Când regele Andreiu II la anul 1211 a conferit ordului teutonic o parte din țera Bârsei, i-a asigurat și îndreptățirea de a nu plăti vamă când plutesc cu sare pe Olt, trecând prin țerile vecine ale Secuilor sau ale Blachilor, — *cum transierint per terram Sicularum aut per terram Blachorum.*

Tot acest rege la anul 1223 confirmă pe magistrul Gocelinus în posesiunea mănăstirei Cârța lângă Olt cu o parte de pământ ruptă din stăpânirea Românilor — *exemtam de Blaccis.* — Se vede a fi fost vre-o mănăstire românescă, catolisată, —

pentru că încă și Vlad Țepeș-Vodă al Munteniei ca duce al Făgărașului a cercat să reîntroducă acolo călugări români de ritul grecesc.

Cu privilegiul Andreian din anul 1224 se îndreptățesc colonistii Sași a se folosi de pădurile Blacilor și Bisenilor la olaltă cu acestia, — *Silvam, Blacorum et Bissenorum cum aquis usus communes exercendos cum predictis scilicet Blacis et Bissenis*. Dintre Bisenii debelați la Kireleis (1070), și răspândiți prin țeră — se știe că — o parte mică din ei s'au așezat pe la Arpaș și Beșimbac din ținutul Făgărașului, romanisându-se cu totul, încât astăzi se mai cunosc numai după portul cu bubóuele (sarıcile) lor sure.

Prin actul capitlului Albense din anul 1231 se adeverește, că moșia Boie de lângă Zumbuthel (astăzi Voila lângă Sâmbata) a fost a lui Bujul, fiul lui Stuje, erezită de la strămoșii lor Thrul, fiul lui Choru, — *a tempore humanam memoriam transeunte, — a temporibus jam quibus ipsa terra Blacorum terra Bulgarorum existisse fertur, ad ipsam terram Fugros tenta fuerit*; va să zică o moștenire, ce se suie până în adâncul vécurilor medievale.

Tătarii năvălitori peste Ardél — 1241 — trecând din țera Sașilor sub conducerea lui Budjek prin pasul Branului, și sub a lui Orda prin pasul de la Turnu-roșu în țera Ulaghilor, au trebuit să calce și țera Făgărașului, ca să jefuască de la locuitori cele trebuincioase de hrană.

La a. 1252 regele Bela IV donază comitelui Vincentius, fiu al secuiului Akadas din Sebuș moșia Zek (Hidveg) a sasului Fulcun — *inter terras Olahorum de Kercz, Saxonum de Barassu, et terras Sicularum de Sebus.*

Din actul adunării obștești convocate la Alba Iulia 1291, la care au luat parte și Olahii — *cum Nos universis Nobilibus, Saxonibus, Syculis et Olahis — apud Albam Iuliam congregationem cum iisdem fecissemus,* — se constată, că domeniile Făgăraș și Sâmbăta au fost ale lui Ugrinus din moși și strămoși, pe care Engel etc., l'a dechiarat de Român. — Dr. A. Marienescu, bănățian, spune că prin Bănat și acum se mai află familii române cu conumele Ugrin.

Ruinele cele imposante ale castelelor lui Negru-Vodă de la Bréza sub Carpați spre Făgăraș și de la Olt între Făgăraș și Betlean numită Cetatea vechiă, reedificată de Stefan

Mailat și de L. Apor pe la anul 1300—1310, apoi transpusă în mijlocul orașului de principii G. Bethlen și G. Rákoczi în forma de astăzi, — ne spun, că și prin întunerecul evului mediu ținutul Făgărașului a format o provincie cu o populațiune pe cât de numărósă, pe atât și capabilă de vieță.

Mai întâiu în confederațiune cu imperiul Bulgaro-Blachu, apoi în dependență de Ungaria, țera Făgărașului totdeauna și-a păstrat individualitatea sa, ca terra Blachorum, ca ducat, ca district, și acum ca comitat. Cluj / Central University Library Cluj

Din toate acestea se vede lămurit, că țera Făgărașului — terra Blachorum de Fugros — n'a fost așa de pustie, ca Vlaicu-Vodă s'o curețe mai întâiu de păduri și spini, și să aducă acolo din toate părțile boeri și vecini spre impopulare, ca așa să o transformeze într'o *nova plantatio*, într'un ducat după chipul și asemănarea ducatelor Anjou și Berri, cu care Făgărașul n'a avut nici o trébă.

Vlaicu-Vodă acesta — Vladislau I Basarab 1360—1375, — care ca Vodă transalpin în urma resboiului lui Ludovic M. în contra lui Strasimir,

țarul Bulgariei, cel prins dimpreună cu soția lui, soră a lui Vlaicu, în prețul rescumpărării acestora a fost necesitat a se supune supremației ungare, luând titlul de: *Ladislau Vainoda transalpinus, Banus de Zerino, Dux novae plantationis terrae Fogaras* (după versiunea mai nouă: *dux novae plantationis et terrae Fogaras*). — Nomenclatura acésta de *dux* — duce — e o traducere localisată după stilul diplomatic ungar, în esență însă a esistat și mai înainte — *a tempore humanam memoriam transeunte*.

Ca atare Vladislau — *cum erat in gratia copiosa Domini nostri Ludovici Regis* — în anul 1372 dăruiește consângénului seu Vlad de la Dobka, fiu al lui Ioan Meșter, nepot al banului Miked, domeniul Scherkengen (Șărcaia) cu satele aparținente Veneția, Cuciulata, Heiěz și Dobca, pe lângă care numitul Vlad mai cumpără și un pământ de la frate-seu uterin Petru Cenga din Veneția.

Deóre-ce teritoriul de la Șărcaia până la Dobca cuprinde aprópe 400 kilometri pătrați, va să zică mai a șesa parte din țera Făgărașului, să nu cadă cineva în tentațiune de a crede, că Vlaicu a dăruit lui Vlad din Dobca tot pământul acesta, pen-

tru-că la început, ca în ori-ce țără, așa și în a Făgărașului, pământul ce nu era proprietate particulară a locuitorilor băștinași, se considera de fiscal rezervat la dispozițiunea domnitoriului, și de aceea chiar și domeniul Șărcaia s'a putut dona numai partea fiscală, ceea-ce se vede și de acolo, că ce i-a mai trebuit lui Vlad de Dobca a trebuit să cumpere de la băștinașul Petru Cenga din Veneția.

În comunele boerești, ce cad în periferia domeniului Șărcaia, precum sunt: Gridu și Părăul, Veneția de jos și de sus, Comana de jos și de sus, Cuciulata, posesiunea prevalentă a pământului și astăzi e în mâna boerilor băștinași — foarte numeroși. — La din contră în celelalte comune ale acestui domeniu neafându-se boeri băștinași, tot teritoriul a fost fiscal, peste care domnitoriul a putut dispune nerestrîns. Și se vede că într'adevăr a și dispus, mai cu seamă dacă considerăm, că în mijlocul Românilor s'au colonizat Sași în Șercaia, Unguri în Heviz și Dobca, apoi Români prin satele neamintite în diploma din anul 1372, ce există astăzi, precum sunt: Lupșa, Fântâna, Bogata, Mateaș și Augustin, etc.

Acéstă colonisare apoi a putut servi de pretext binevenit lui Vlaicu-Vodă de a-și aroga titlul de *Dux novae plantationis*, ce naturalminte s'a putut referi numai la domeniul Șărcaia supra-colonizat și supra-plantat, și nici decum la întréga țérah a Făgărașului, — pentru-că alte urme de plantațiuni în țérah Făgărașului dela Vlaicu-Vodă nu aflăm, și cu atât mai puțin boeri aduși de el să stirpéscă pădurile, să le colonizeze cu *vecini*, să facă castele pe valea Șincăi sau pe Olt la Cincu, etc. etc., — după cum vreau să ne învețe noii nostri istoriografi.

Titulaturile de boeri în țérah Făgărașului pe timpul lui Vlaicu-Vodă nici n'au esistat, ci — după cum vom vedé în partea specială a istoriei boerilor de aci, au fost întroduse mai întâiu prin Mircea-Vodă, 1386—1418, care independent de Ungaria organisă ducatul Făgărașului după chipul și asemănarea Valachiei trans-alpine cu boeri și scaune boerinale.

Dar' — după-ce vedem, că numirea de boeri a moșierilor privilegiați în țérah Făgărașului datéază numai de la Mircea M. încóce, — vine întrebarea: cum s'a numit acéstă clasă de ómeni mai nainte?

Ca să putem mai sigur deslega această problemă, trebuie să luăm în vedere numirea mai vechiă a aristocrației române dimprejurul țerei Făgărașului.

Din diploma regelui Bela IV a. 1247 se vede, că el confere Ioaniților tot pământul Zevrinului cu kneziatele lui Ioan și al lui Lupu (Farkas), luând afară kneziatul voivodului Linoi din dreapta Oltului, ear' în stânga acestui riu totă Cumania afară de țera voivodului Seneslau, ce o lasă Românilor precum o au avut.

Prin diploma regelui Ladislau V din a. 1457 se confirmă privilegiile nobililor, knezilor, și ale celorlalți Români din cele opt ținuturi ale lor prin banatul Severinului.

Asemenea și nobilimea română din ținuturile Hatzeg, Hunyad, Deva, și de prin văile Crișului și Arieșului, ale Marmației și Sătmarului, pe Someș și Murăș, și pe ambele Târnave, până și prin enclavele române din secuime: Oláhfalú și Brețcu etc., s'au numit *knezi*, dintră cari în „Familiiile nobile române“ s'au specificat peste optzeci de kneziate române.

În vecinul pământ — numit *fundus regius* — colonistii Sași nesuferind întră ei nici un fel de nobilime,

knezii de acolo au devalvat de timpuriu la numirea de primari ai comunelor române.

De aci deducem cu consecință logică, că și în țera Făgărașului moșierii privilegiați, înainte de a fi numiți *boeri*, au existat ca *knezi* — *a tempore humanam memoriam transeunte*.

Analogia — am pute zice chiar identitatea — boerilor făgărășeni cu knezii din celelalte părți locuite de Români, se vede și din omogenitatea instituțiunilor sale sociale. Boerii ca și knezii erau posesori de moși cu drepturi, ce se estindeau peste unul sau mai multe sate, cu munți și păduri, cu morărit și cârcimărit și cu alte asemenea îndreptățiri și folóse rezervate, ce se ereditau din părinți la copii, și nu se puteau confisca de cât în cas de feloniă.

Pe moșiile lor boerii aveau clăclăși ce se numiau *vecini*, cari pe moșiile fiscale se ziceau iobagi. Până și țigani robi erau legați de moșiile boerești.

Boerii erau scutiți de contribuțiunile publice, și n'aveau alte datorii către stat, de cât concurgerea la paza și apărarea castrului Făgăraș cu calul seu propriu, cu armele și vestmintele sale.

Universitatea boerilor, ce se aduna de regulă în Făgăraș, alegea funcționarii administrativi și scaunul judecătoresc compus din 12 boeri jurați ca asesori sub presidiul domnitorului, sau al castelanului seu, numit căpitanul suprem al castrului și districtului Făgăraș, care proceda după dreptul și obiceiul vechiu al ținutului, întocmai ca knezii cu universitățile lor la Hațeg, Caransebeș etc.

Numirea cea adevărată, ce o întrebuințau Români ca titlatură a domnitorilor țerei, la început era cuvântul: *Domnu*, ear' a locțiitorilor sei era: *căpitani*. Cu timpul însă în locul acestora s'au vîrit cuvintele: voda, vaivoda, ban, knez, boeriu, ce le găsim întrebuințate și la némurile vecine.

Deci se obtrude de sine întrebarea: luatu-le au Români de la vecini? sau acestia de la Români? ori apoi originea lor se reduce la un sorginte comun?

Un istoriograf român din generațiunea mai nouă, renumit și în literatura slavă, află natural să ne întrebăm: Cum de numai Români s'au constituit în voivodate? și dacă această instituțiune a lor este eșită din dezvoltare organică și naturală a vieții

lor politice, etc? — și cu tóte acestea vine la conclusiunea paradoxă: că și chinezatul ca și voivodatul este una din acele instituțiuni *slave*, cari împrumutate de timpuriu de Români, au primit la ei o desvoltare cu totul particulară, națională, etc.

Dacă lăudatul autor ar fi avut în vedere enunțiamentul vestitului slavist Miklosich în lexicon la cuvântul *Vlach*, unde zice: *Vocabulum, uti videtur Celticum, quod a Celtis ad germanos, et ab his ad slavos migravit etc.*, ceea-ce se repetă și în: *die slavischen Elemente im Rumunischen pag. 1* —, ar fi putut afla legate de Vlahi și atributele oficiale esprese în cuvintele *voda*, *knez*, *boieriu* etc. mai vechi de cât slavii ce ne-au inundat prin secl. V—VI.

Ca să dovedescă originea slavă a cuvântului *voi-vodă* unii dintră slavofili iau refugiul la etimologizarea lui de la *boi*=*pugna*, strămutat în *voi*=*miles*, și de la *voda*=*ducens*, adecă conducătoriu de óste.

Insă argumentele *ab etimologia* fără de sprijinul istoriei și a etnografiei adese-ori duc la absurd, pentru că filotemia ori-cărei națiuni trage bucuros cărbunii la óla sa. Așa d. e. Nemții deduc pe regele dacic

Cotyzon de la Gottes-sohn, Sarmisgetusa de la Sarmis Gottes Haus, Ungurii de la Szárma-Sziget-háza, adecã casa din insula cu sarmale; — pãná și bietul împãrat al Babilonilor Nebucadnezar e apostrofãt: Ne-bolondozzék-az-ur!

Chiar și unii dintrã Romãnii nostri literãți, inițiați în specialitatea studiilor slavice, au devenit într'atãt de preocupați de acestea, în cât adese-ori nu mai vãd arborii romãni de tufele slavice. — Cuvântul d. e. *a iubi*, țin morțis, cã vine de la slavicul *lubi*, fãrã considerare, cã 'l au și Germanii *lieben*, latinii *lubet*, Sanscrit *lubrami*, — prin urmare, dacã am învãțat și noi Romãnii a iubi, am învãțat-o tocmai de la matca comunã a limbilor indogermane, de unde am pornit; — cã dacã n'am fi știut a iubi încã de atuncia, ne-am fi prãpãdit cu desvãrsire, în cât slavii nu ne mai apuca sã ne învețe cum sã iubim, sã ne înmulțim, ca sã umplem pãmântul.

Pe calea acãsta am putã returna aprõpe întreg registrul lui Miklosich „Die slavischen Elemente im Rumunischen“, — dar' ne restringem la: *ab uno disce omnes!*

Dacă — revenind la cuvântul *vodă* — vom fi nevoiți a 'l analiza și noi cu sonda etimologică —, vom observa, că cuvântul *vodă* la slavi însemnă nu numai un conducătoriu, ci și un izvor, și chiar și o nimfă de apă a lor; — și de aci trecând la Germani, cari i-au prevenit în migrarea lor spre Europa, vom afla și la ei un semizeu sau un erou mitologic *Woda*, cu derivatele *Teodo-bod*, *Mar-bod* etc. (v. Dr. Marienescu.) — Astfel nu ne vom mai împedea de *iubiții* nostri verișori slavi, ci vom pute pretinde, că și noi Români pe calea descendenței paralele am ereditat cuvântul *voda* tocmai de la matca comună. Sanscr. *Wadha* = luptătoriu etc. Ce se atinge apoi de prefixul *voi-boi* la cuvântul *voi-voda*, ne vom mai întâlni cu el și la cuvântul *boi-er*, boieriu, despre care vom vorbi mai la vale.

Intr'aceea vom reflecta pe scurt și la cuvântul *Ban*, care prin evul mediu încóce a figurat paralel cu vaivodii ca șefi de provincie mai cu sémă în părțile ce au fost odinioară locuite des de Români, dintră Ungaria și imperiul bizantin, relativ cel bulgaro-român, și turcic, precum au fost banii Severinului, Machoviei,

Bosniei, Croației etc., dintră cari astăzi mai există numai banul Croației ca designațiune a guvernatorului acestei țeri.

Slavofilii deduc cuvântul *Ban* de la slavicul *Pan* = *domnu*, pe când marele slavist Miklosich în: *die slav. Elem. im Rumunischen*, pag. 114, îl declară de: *Ein dunkles Wort*, și în: *die slav. Elem. im Magyarischen* pag. 19 zice: *Aus der geringen Verbreitung ergibt sich mir der nicht slavische Ursprung des Wortes*. Safarik îl deduce din avaricul *bajanos*, ce se află și la Persi: *bajan* = *herzog*

Dacă e așa, apoi din Iranul Persiei până în Aria indică nu e de cât un pas, unde *bhan* — însemnează o persoană de mare vază.

De aceea glosariul lui Laurian și Massimu cu tot dreptul revendică cuvântul *banu* de origine romanică, — ce se manifestază și în moneta: *ban*.

Să trecem acum și la cuvântul *Knez*, — despre care marele slavist Miklosich (*Slav. Elem. im Rumunischen*) zice apriat: „*Die Abstammung des Wortes Knez aus einem slavischen Ethymon ist misslungen*“. Față de enunțiamentul acesta al unei autorități slavice ca Miklosich trebuie să ne mirăm — obstupuere omnes, — când

vedem, că unii din savanții nostri moderni sunt mai slavi de cât slavii, stigmatizând cuvântul Knez de slavice. S. Zehetmayr, W. Obermüller și alți etimologi în celticis susțin, că cuvântul Knez e de origine celtică, și de aceea și noi, cari îl aflăm mai cu seamă prin regiunile locuite de Români, de la cari a trecut la némurile vecine, ne simțim competenți de a ni-l însuși ca o ereditate de la protopărinții nostri celtici din Aria.

Caracteristica Knezilor români nu se poate de judeca numai din ultimul stadiu, când în urma instituțiilor feudale întreprinse, chiămarea lor devalvase la o simplă categorie de primari sătești, — ci trebuie căutată la sorgintele ei, când Knezul însemnă un principe sau un șef teritorial, ceea-ce la unele némuri vecine, la cari s'a estins această numire, s'a păstrat până în ziua de astăzi.

O asemenea devalvare a înțelesului o găsim d. e. și la *Iobagiones Regis-primi viri, et naturaliter servientes Regis*, cari la început treceau de cele mai înalte dignități în Ungaria. Astăzi însă sub cuvântul iobagiu se înțelege un clăcaș de cea mai jos-

nică categorie. Titulatura de: *Măria Ta* o purtau numai principii domnitori din Ardeal, Valachia și Moldova. Astăzi fie-care nădrăgariu e *Măria Sa*, și scriitorul în cancelaria comunală, dacă vr'un sătean nu-l agrăește cu *Măria Ta*, îl plesnește cu palma peste gură de ține minte cât trăește; — apoi vai de pērul din cap al servitōrei, care nu titulēză pe stăpână-sa cărciumăresă cu Nagyság!

Și în România, mai cu sémă în părțile moldovene, aflăm din acte mai vechi, că Knezii erau stăpâni peste ținutul unui sau mai multor sate, a căror moșii începuseră domnitorii a le dona la mănăstiri și boeri „ca *foste ale Knezilor*“, ear' câte au scăpat se mai păstrează în mâna Moșnenilor, Rezeșilor și a altor asemenea posesori liberi.

Elementele domnitōre absorb pe cele supuse, ca peștii cei mari, cari mîncă, pe cei mici!

Trecēnd acum la cuvēntul *Boier*, ce atinge mai de aprōpe obiectul tractatului nostru, băgăm de sémă și aci, că slavistii și pe acesta îl revendică pentru sine, deducēndu-l unii de la slavicul *boi* = pugnă, alții de la *boljar* = bulgar, etc.

Dacă ne-am restrînge numai la argumente etimologice, am puté și noi să-l scótem de la românescul *boi* = boves, ca *oier* de la óiă, *cavaler* de la cal, etc. Dar' dacă vom scruta originea cuvântului boeriu mai adânc și din punctul de vedere etnografic și istoric, vom găsi ușor proveniența lui tocmai la matca comună a Celților indo-europeni, al căror unul din triburile cele mai renumite a fost a Celto-boilor, și știm că un duce celebru în Dacia s'a numit *Boero-Vista*, unde găsim o mulțime și de alte nume proprii, ca *Boiu*, *Boian*, *Boii mari*, *Boii mici*, *Boița* etc. ^{luj}

Dór' nu vor fi și acestea tóte slave, tot slave și ear' slave? Dór' nu vor crede slavistii nostri că Românii s'au rupt din cósta Slavilor ca Eva din cósta lui Adam?!

Un cuvânt mai românesc atât în privința fondului, cât și a formei, ca cuvântul *boier*, d'abia se mai găsesce, și nici pe departe nu se póte compara cu boljarii, bulgarii, bolerinii și cu alte asemenea proveniențe dela Volga, de la Bulgari, sau dela voinicii Sêrbilor.

Nu noi am împrumutat dela ei acest cuvânt de onóre, ci ei ca vecini l'au adoptat din centrul românesc.

Sie sollen ihn nicht haben! Nu-l dăm odată cu capul!

În fine, în istoria țerii Făgărașului ne întâlnim și cu nomenclatura latină de *Dux* = duce, — și cu traducerile din germanul *Herzog*, — în ung. *Herczeg*, ce — cum am amintit mai sus — se reduce la stilul oficios usitat în Ungaria. Pe Hospodarii îi lăsăm slavistilor să le mai rămână și lor ceva!

Nici oia cu doi miei — nici lupul flămând!

*

Mai nainte de a veni la descrierea specială a singuraticelor boerone, aflăm cu cale de a face o revistă sumară și peste istoria politică a țerii, astăzi comitatului Făgăraș, între marginile căreia s'a mișcat exordiul, dezvoltarea și starea prezentă a boerilor ce mai există. Acesta o vom face în partea II. ce va urma.
